

พุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาการทุจริต

หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญ ต่อการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอย่างไร

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ปรากฏในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงในวงกว้างในระดับประเทศ ทั้งในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ตลอดจนสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชน แม้จะมีการวางระบบกฎหมายและธรรมาภิบาลให้เกิดจิตสำนึกและค่านิยมในการต่อต้านไม่ยอมรับการทุจริตมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาการทุจริตก็ยังนับว่าเป็นปัญหาที่แก้ไขให้สิ้นไปโดยแท้ได้ยากยิ่ง เนื่องจากบุคคลที่ผู้ทุจริตก็พยายามที่จะชวนชววยแสวงหารูปแบบ ช่องว่างของมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ในการกระทำการทุจริตเสียจนได้ โดยเฉพาะกรณีที่เป็นกรทุจริตที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากเจ้าหน้าที่อาจอาศัยอำนาจในการเป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือครอบครองเอกสารหลักฐานต่างๆ เพื่อแสวงหาประโยชน์แก่ตนหรือพวกพ้องเสียเอง หรือในบางกรณี แม้มิได้มีเจตนาทุจริตโดยตรง แต่ไม่ได้โต้แย้งคัดค้านเมื่อพบเห็นบุคคลที่กระทำการทุจริตหรือละเลยไม่ปกป้องเมื่อมีผู้ชักชวนให้กระทำการทุจริต อาจเนื่องมาจากความเกรงกลัวในอำนาจหรืออิทธิพล ความเกรงใจเนื่องจากระบบอุปถัมภ์ กรณีดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนรู้เห็นในการทุจริตเช่นเดียวกัน

“ทุจริต” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ ความประพฤติชั่ว ถ้าเป็นความประพฤติชั่วทางกายเรียกว่า กายทุจริต ถ้าเป็นความประพฤติชั่วทางวาจา เรียกว่า วาจาทุจริต ถ้าเป็นความประพฤติชั่วทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต. เช่น ทุจริตในการสอบ คดโกง ฉ้อโกง ทุจริตต่อหน้าที่

“ทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญา คือ การแสวงหาผลประโยชน์ที่มีชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เช่น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ตลอดจนความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ความยุติธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เช่น การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ การเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการเป็นของตนหรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต การเรียก รับ หรือยอมจะให้หรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเป็นสิ่งตอบแทนในการเอื้อประโยชน์แก่ตน

คอร์รัปชัน คือการทุจริตโดยใช้หรืออาศัยตำแหน่งอำนาจหน้าที่และอิทธิพลที่ตนมีอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น การเห็นแก่ญาติพี่น้อง กินสินบน ฉ้อราษฎร์บังหลวง การใช้ระบบอุปถัมภ์และความไม่เป็นธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลใด ใช้เป็นเครื่องมือในการฉ้อโกงความเป็นธรรม

หากพิจารณาแล้วจะพบว่า สาเหตุสำคัญที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน อาจเกิดได้จากหลายประการ เช่น ขาดความซื่อสัตย์ต่อตำแหน่งหน้าที่การงานของตน ขาดอุดมการณ์หรืออุดมคติ คือ ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินชีวิต หรือได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังค่านิยมแบบผิดๆ ในสังคม คือยกย่องคนมีเงินมากกว่าคนดี ลุ่มหลงในอำนาจ ทำให้ใช้อำนาจไปในทางที่ผิด มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจึงดิ้นรนที่จะหาทรัพย์สินนั้นมาแม้ว่าจะได้มาโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม

ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า วิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคติการทุจริตนอกจากใช้มาตรการทางกฎหมายหรือ มาตรการบังคับเด็ดขาดทางปกครองแล้ว “ศาสนา” โดยเฉพาะแนวทางหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ที่มี ความเป็นเหตุเป็นผล สอนว่ามีการกระทำที่ย่อมมีผลของการกระทำที่ตามมาโดยผู้กระทำย่อมได้รับผลนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยไม่อาจให้ผู้ได้รับผลนั้นแทนได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งหากมีการปลูกฝังจิตสำนึก เริ่มตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชนให้มีความความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเนื่องจากจะเป็นบาปและได้รับผล กรรมตามมา น่าจะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่กระทำความผิดเกิดความยับยั้งชั่งใจ ไตร่ตรอง ละอายต่อบาป ตามหลักธรรมเรื่อง หิริ-โอตตัปปะ ซึ่งหิริ คือความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว ส่วน โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว

นอกจากนี้แล้วยังมีหลักธรรมอื่นๆที่ช่วยเสริมสร้างค่านิยมซึ่งนำไปสู่ฐานคิด พฤติกรรมที่ไม่ทนต่อ การทุจริต ไม่ว่าจะด้วยการกระทำตนเองหรือผู้อื่น ได้แก่ หลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “หลักธรรมาส ธรรม ๔” คือ หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการคือ

๑. สัจจะ คือ ประพฤติด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง พูดความจริง มีความจริงใจต่อหน้าที่ การงานของตน
๒. ทมะ คือ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และ การกระทำ ด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น
๓. ขันติ คือความอดทน ในที่นี้หมายถึง อดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งชั่วร้าย ต่อราคะที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจ ของตนไม่ให้หลงไปกระทำความผิดนั้นๆ อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรค รวมถึงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจ อาทิ ความยากลำบากในการงาน คำตำหนิจากผู้อื่น
๔. จาคะ คือการสละ ในที่นี้รวมถึงการสละกิเลส,สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาช่วยจิตใจของเรา ความเสียสละจากความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการ ละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับ ผู้อื่น

แต่สังคมทุกวันนี้บุคคลเริ่มที่จะขาดหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจ ห่างไกลพระพุทธศาสนา และไม่ให้ความสำคัญต่อคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ในวงกว้าง เพราะมองว่าการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติที่ใครๆ เขาก็ทำกัน ความคิดเช่นนี้ถือว่าเป็นค่านิยม ที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องหันมาตระหนักและให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางศาสนา ควบคู่ไปกับการดำรงตนในชีวิตประจำวัน การทำงาน การอยู่ร่วมกัน เพราะหากถ้าบ้านเมืองใดขาดคุณธรรม สังคมและประเทศชาติบ้านเมืองนั้นย่อมเป็นการยากที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้